

Löŋ mac duciëŋ (ciëŋ) de mïth ke thukul

Wël ke lëk enŋ mïth ke thukul ku mëdhiëth ka dumuuk

Thukuul ke akuma ke Niiu Thawuth Welith (NSW) aa ye luui arëet bikë të yenë piöc thïn cök tō ke ye röth kuony, ku ye yän ke piöoc cök dik enŋ raan ebën të tō kōc thïn ebën. Wok ye ciëŋ ye kōc määť nñiim ku cīnic kërëec ye kōc yök thïn piöc ku nhiarku bī tō kenë mïthkuon ke thukul.

Në thukuul ke akuma ke NSW, mïth ke thukul aa ye keek tīŋ cīt mēn de kē ye thōŋ ke lēu bikë dhiil lēu nē luoi, e ke:

- bikë mïth kōk ke thukul, dupiöocken ku kōc lui nē thukulic ku kōc ke kōmiönitī ya theek
- bikë lööŋ ke thukul ku lööŋ ke yōn de piöoc theek ku yekë kã ye dupiöocken lueel ya piŋ
- bikë ya them bikë kã ke piöoc tō nhial arëet yök
- bikë röth mac nē dhöl nōŋic athëek ye kōc ke thukul ku kōmiönitī ye cök yök röth/röt e ke thek keek, yekë biäk de ciëŋden ku ye keek kuony
- bikë kē ye kōc kēek cök thök apiath, nē dhöl de ciëŋ lōdiu, yenë raan luök yicde/yicde
- bikë alëth ye mïth ke thukul keek ceŋ ka alëth bī keek ceŋ cīt mēn de löŋ
- bikë ya lō thukulic nē nyindhia (e ke të cenë löŋ wët dët lueel bikë cie lō)
- bikë kã ke luoi ku yööt ku kã tō thïn yenë ke luui cie bī ya riöök
- bikë tō e ke cīn kërëec ye tuöl enŋ keek ku cīkë tōŋ ye looi ka bikë kã ke tōŋ (cīt dhan ka pal), wël rēc ye löŋ ke gël, miäu/mōu, wëil ye maath cōl beepith (vapes), tap ye cōl i-thigareteth (e-cigarettes) ye bëi nē thukulic
- bikë mïth kōk cie ye jöör, diŋ gup, riäac, ka bikë kōc ya tek yiic (guem) nē thukulic.

Thukuul aa ye awäc/awuöc dhuk nom cīt mēn de löŋ të cenë kē ye raan yeth nē guöpde ka kōc kōk luoi kē cīi piath ka të bī yen kē piath bëi nē biäk de piöc ku piöoc dik arëet.

Mïth ke thukul kedhia/ebën aa nōŋ yic bikë:

- tō ke cīn kërëec bī keek yök të tō kek nē thukulic
- piöc yök ku bikë ya tō nē kã piöocē keek yiic kedhia

- bī keek theek nē mïth kōk ke thukul, dupiöoc ku kōc kōk lui nē thukulic
- bikë kã ye keek tak (wëtten) ya lueel, luekë kã wickë keek ku bikë jam nē nhiaamden wickë.

Bäny de thukul ku dupiöoc ke thukul, e ke lui nē dhöl ye kek kōc nyic luoiden de piöc, kek aa ye kōc nōŋ yic bikë ciëŋ yenë lööŋ theek ku tīŋ benë kōc tō të piath cīnic kërac ye kōc yök thïn, piöc nōŋic kuony, kē ye piöc piŋ apiath, ku yekë jam të nōŋ en wët cī rōt wuöc të tō mïth ke thukul e ke dëek kã wic bikë ke kã bī ke looi kāk.

Dipäätmen yen amuk wël mac dhöl yenë kã yenë ke luui yiëk kōc ku kã cīt bīi bei de lööŋ mac luoi, dhöl yenë wët ye kōc kuony nē luoi, ku dhöl de piöoc lōcök bī bäny ke thukul ku dupiöocken nyuöth të bī kek kē bī looi tīŋ cīt mēn de kē nyickë/ŋickë nē luoidenic.

Nē ye dhöl kãn, Akuma de NSW ku Dipäätmen de Piöc aa bī kōc kenë wët ku tēm de bäny ke thukul ku dupiöoc ke biäk tō piiny nē ajuier de piöcic.

Löŋ mac duciëŋ de mïth ke thukul: Kã ye mïth ke thukul keek looi

Bī ciëŋ ye kōc mat yiic etök, piöc, ku piir piath cīnic kërac cök bī tō nē kem ke kōc, ku tãn bī mïth ke thukuul ke akuma de NSW ya tō ke cīn kërëec ye keek yök thïn, aa cī Dipäätmen de Piöc ke täau tuer.

Wo/ok ye dhöl yenë ke piöoc ku piöc luoi thïn looi nē yän juëc yenë luui thïn bī ajuier/aguier yenë nyiny/ŋiny de keriëec ku tēet wic mïth ke thukul keek bikë dhölkun wicku keek dhiil yök nē piir nōŋic athëek, piath ku ciëŋ wic kōc dööt.

Bī mïth ke thukul tō e ke cath nē kã wic bī keek dhiil looi cī keek lueel nhial wën, mïth ke thukul ke akuma ke NSW, abikë dhiil looi cīt mēn de kē lëukë tō nē rieldenic, aa bī ke wël tō piiny kāk dhiil biöth.

Athæk/Riëëu

- Ciënjë wenë kɔc kɔk në athæk/riëëu.
- Ciënjë (ye jam) apiath në dhëënj/dhuëënj wenë kɔc kɔk.
- Ye luui ku ciënjë apiath në riëëu wenë mïth kɔk ke thukul, dupiööc, ku kɔc lui në thukulic.
- Löm piir lɔcök ku ciënjë nɔnjic athæk wenë kɔc kɔk.
- Thek kä nɦisër kɔc kɔk keek, kä lëukë keek në luɔɔi ku ciënjë de piir de kuët kɔk.
- Thek kä ke piöc dhal mïth kɔk ke thukul (Duönë/duk mənɦ dët de thukul nɔnj kä dhal yeen në biäk de piöc ye tɔnic/dɔl guöp).
- Ye cej alëth piath lɔcök thöj ke alëth cej mïth kɔk keek cï thukul cäk bï keek ya cej në mïth ke thukul kedhia cït mən de löj cï thukul tääu piny.
- Ye kä ke thukul ku kä ke dupiööc ku mïth kɔk ke thukul mac (tiŋ) apiath.

Täu ke cïn kërëec bï kɔc yök

- Löm ku ye lööj ke thukul ku yön de piööc theek ku kä ye wïc bï keek biɔɔth në dhöl de duciëk (dhöl ye raan käj luɔɔi thïn) ku tẽ yenë raan rɔt mac thïn.
- Ye kë ye këëk (tɔŋ) bëi jaamic bï thök apiath.
- Ye nyin tiit ku ye duciëj de kɔc kɔk ku kä ye keek looi kɔc kɔk cuöp/dööt në dhöl kuöt.
- Ye rɔt tiŋ/mac ku kɔc kɔk apiath.
- Ye tɔ ke cïn kërëec bï yïin yök ku ye kɔc kɔk kuɔny bikë kä yekë keek looi cïkë keek ku kɔc kɔk bï luöi/yiëk kërac.

Kä ye keek looi

- Ye bën në thukulic në kaam cï löj cäk tẽ cïn gääu thïn.
- Ye tɔ ke yï cï rɔt juiir/guiir në kaam de kë ye piöcc thok ebën.
- Ye luui arëët në kä ye keek piöcc yïic.
- Tääuë tuej në yïnhom ba kë tɔ nhial arëët wïc ba yök në biäk de piöc ba dhiil yök.

Ajuisër de wëër de thok në telepuun

Na wïc/kɔɔr ba wël kɔk ke lëk yök ke yï cɔl bäny de thukul. Na wïc raan de wëër de thok bï yïin kuɔny në kakuöñ ba keek thiëc, ke yï cɔl Ajuisër de Wëër de Thok ne' Telepuun tɔ në 131 450 ku thiëc raan de wëër në thondu/thuɔndu.

Lëkkë raan lui në telepuun namba wïc ba cɔl ku raan lui në telepuun abï yïin yiëk raan de wëër de thok ɔnlaany bï yïin kuɔny në jam. Acïn wëu bï thiëc yïin në ye ajuisër/aguisër kăn.